

Степаненко Оксана Василівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри кримінального права

кандидат юридичних наук

СИСТЕМАТИЧНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Враховуючи досить «молодий вік» чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) ніяк не можна назвати стабільним. Яскравим підтвердженням вищезазначеного положення є статистичні дані відповідно до яких за період з вересня 2001 р. по травень 2013 р. загальна кількість змін і доповнень до КК України склала фантастичну цифру – 432 [1, с. 18], а аналіз законотворчих змін до КК України останніх п'яти років демонструє ще й певну динаміку в даному напрямі.

Є.Л. Стрельцов зазначає, що в КК України було внесено достатньо багато змін, що навіть дозволяє констатувати, що такі зміни мають перманентний характер. Основними причинами такого становища вчений вважає те, що динаміка соціального розвитку відбувається значно швидше, ніж передбачалося, тому такі зміни до галузевого законодавства мають, певною мірою, об'єктивний характер [2, с. 78]. Однак, цілий комплекс причин призводить до того, що внесення змін до КК України неминуче. Кримінальне законодавство повинно реагувати на зміни, які відбуваються в політичних, соціально-економічних та інших сферах життя суспільства і держави та своєчасно відповідати на нові суспільно небезпечні виклики з боку злочинного середовища. [3, с. 33].

Криміналізація домашнього насильства, якраз і є підтвердження того, що в деяких випадках, нічого не залишається, окрім встановлення кримінальної відповідальності до осіб, які вчиняють такі дії. Адже, як показує практика, застосування інших заходів - моральних, адміністративних та інші, не дають бажаного результату.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 р., який набере чинності 11.01.2019 р., в КК України з'явиться нова стаття 126-1 «Домашнє насильство». Відповідно до вказаної статті домашнє насильство - це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Не вдаючись до аналізу доцільності викладу саме такої редакції, в рамках даного дослідження спробуємо розкрити поняття «систематичності», як обов'язкової ознаку насильства у вказаному складі злочину. Адже, враховуючи, що така ознака є оціочною, на практиці можуть виникати труднощі щодо її встановлення та опису в процесуальних документах.

У чинному КК України ознака систематичності є як у положеннях Загальної так і Особливої частин. У ч. 2 ст. 78, ч. 5 ст. 79, ч. 5 ст. 83 КК України систематичність згадується в контексті систематичного вчинення правопорушень, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про її небажання стати на шлях виправлення. Відповідно до усталеної практики систематичним вчиненням правопорушень вважається вчинення засудженим трьох і більше правопорушень, за які його було притягнуто до адміністративної відповідальності.

В положеннях Особливої частини КК України систематичність як ознака об'єктивної сторони складу злочину передбачена в ст. 116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання» – систематичне знущання; ст. 120 «Доведення до самогубства» – систематичного приниження її людської

гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі; ст. 150-1 «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» - систематичного випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб; ст. 390 «Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі» – систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання.

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я» систематичним приниженням людської гідності є тривале принизливе ставлення до потерпілого (постійні образи, глуmlinня над ним тощо). Крім того, аналіз коментарів до вказаних статей, наукової літератури та судової практики дає можливість зазначити, що систематичність у вказаних випадках характеризується не лише наявністю кількісного критерію, тобто багаторазовість періодично здійснюваних дій (два/три і більше рази), але і їх взаємозв'язком, внутрішньою єдністю, що утворюють певну лінію поведінки винного щодо конкретного потерпілого чи потерпілих. Вказане утворює якісний критерій систематичності. Лише за наявністю як кількісного так і якісного критерію можна стверджувати, що насильство носить систематичний характер.

Екстраполюючи зазначене на домашнє насильство слід вказати, що у випадках вчинення поодиноких насильницьких дій, якщо такі дії не містять склад злочину (наприклад, тілесні ушкодження, погроза вбивством, доведення до самогубства) такі дії слід визначати, як адміністративне правопорушення. Якщо відбувається систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства діяння особи слід кваліфікувати за статтею КК України «домашнє насильство». Якщо ж вчинюючи вищевказані дії особа наносить потерпілому середньої тяжкості, тяжкі тілесні ушкодження, або вчиняє інший злочин, такі дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів «домашнє насильство»

та за відповідним злочином проти життя та здоров'я або іншим, в залежності від вчиненого.

Враховуючи зазначене, для однакового тлумачення, уникнення помилок при кваліфікації та щоб уникнути дискусій при встановленні систематичності як ознаки насильства, при вчиненні домашнього насильства, вважаємо за необхідне доповнити статтю 126-1 КК України приміткою в якій передбачити: «Під систематичністю в даній статті слід розуміти сукупність двох і більше насильницьких дій фізичного, психологічного або економічного характеру, якщо при цьому вони виражали певну тенденцію в поведінці винного щодо потерпілого або потерпілих».

Список використаної літератури:

1. Борисов В.І. Поняття кримінально-правової політики / В.І. Борисов, П.Л. Фріс // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. – №1. – С. 15-31.

2. Стрельцов Є.Л. Доктринальне визначення необхідних «збудників» процесів криміналізації та декриміналізації, пеналізації та депеналізації / Є.Л. Стрельцов // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: матеріали міжнар. наук.- практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х.: Право, 2011. – С. 78-82.

3. Тацій В.Я. Десять років чинності Кримінального кодексу України: здобутки та шляхи вдосконалення / В.Я. Тацій // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: матеріали міжнар. наук.- практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х.: Право, 2011. – С. 29-34.